میدیای کوردی لە بازنەی گەمەکانی سیاسەتدا ... نەژاد عزیز سورمێ ... بەشی سێیەم

میدیای کوردی و سوود وەرگرتن لە تەکنەلۆژیای نوێ

لە ڕاست سوود وەرگرتن لە تەکنەلۆژیا ، میدیای کوردی بە هەموو چەشنەکانییەوە توانیویەتی سوود لە هەل و مەرجە ڕەخساوەکان ببینێ ، ئەمەش سەرەتا زیاتر لە (میدیای نووسراو)دا ڕەنگی دایەوە ، بەوەی هەموو تایبەتایەتیەکانی چاپی بۆ مەیسەر بوو کە تا پێش ڕاپەڕین ئەوەی بە پێوانەی ئەوان ڕۆژگاران پێشکەوتوو بوو و لەگەڵ سەردەمدا هاتبووەوە تەنیا لە (بەغدا) هەبوو ، تەنانەت بەغدا تا ئەو دەمەیش مەڵبەندی بۆ ڕکابەری چاپکردن بوو ، چونکە کوردستان ئەگەرچی ژمارەیەك چاپخانەی تێدا بوو ، بەڵام چاپخانەی پەروەردەی لێ بترازێ (ژمارە2) کە ئەویش تایبەت بوو بە لە چاپدانی کتێبەکانی قوتابخانە و کتێب و بڵاوکراوەی دی لێ چاپ نەدەکرا ، تەنانەت کتێب و تاکە گۆڤاری(ئەمیندارییەتی ڕۆشنبیری و لاوان)ی ئەوسا (کاروان)یش لە بەغدا چاپ دەکران ..

بەو ڕەنگە هات تا لە ناوەڕاستی نەوەتەکانی سەتەی ڕابردوودا ، تەکنیکی چاپ لە ڕۆژنامەنووسیی کوردیدا پێشکەوتنی بەرچاوی بەخۆوە بینی ، چەندان چاپخانە و دەزگای وەشاندن دامەزران .. بە هاتنی کۆمپیۆتەریش ، جۆری چاپ لە ڕێگاکانی پێشووی تێپەڕاند....
دیارە هەمیشەیش تەکنیکی چاپ و دیزاین و دەرهێنانی هونەری بەشی زۆری بە پێشکەوتوویی ئامێرەکانی چاپەوە بەندە ، ئەگەرچی ڕۆڵی دیزاینەر و هونەرکارانیش جێی ئاماژە و لەسەر ڕاوەستان بێ ، کە بێگومان لە هەموو باراندا ئەوانن تایبەتایەتی بە ستایلی دەرهێنانی هونەری بڵاوکراوەکە دەدەن ، بەڵام بێگومان ، وەك وتمان دامەزراندنی چاپخانەی پێشکەوتوو هەروەها پێداویستەکانی دی چاپ ، بە تایبەتی ئامێری چنین و چاپ کردن و لایەنی دیزاین و جوانکاری و لێخەوتانی هونەرکارانی ڕۆژنامە و بڵاوکراوەکانی دی لە میدیای کوردیدا بە ئاشکرا دەرکەوت ، وای لێ هات چاپکراوەکان لەم ڕووەوە بچنە خانەی کێبەرکێوە ؛ لەڕووی فۆنتی تایبەت بەخۆیان و هەوڵ دان بۆ ستایلی تایبەت لە بڵاوکردنەوەی وێنە و تایپۆگرافیای جۆراوجۆر و بایەخ دان بە تایتڵی سەرەکی و لاوەکی و دابەشکردنی ستوونەکان

بەسەر بۆشایی لاپەڕەکاندا و لاپەڕەبەندی و هاوسەنگ ڕاگرتنی هەموو ئەو لایەنانە..

لەگەڵ ئەوەشدا ، چاپکراوەکان (ڕۆژنامە – گۆڤار – بلاڤۆکی دی) ، بە میدیای بیستراو و بینراویشەوە لە دیزاین و دەرهێنان و ستایلی شاشە ، لە یەکئەنوایی و لاسایی کردنەوەی میدیاکانی دەوروبەر و ئەوروپایی بەو ڕادەیە بەدوور نەبوون هەستی پێ نەکرێ ، ئێستاش زۆربەیان ، (هەندێکیان بە وەرگێڕانی ناوی خودی کەناڵەکەیش) کاریگەریی ئەو کەناڵانەیان تێدا شاراوە نییە….
وەکو گەیاندنیش ، میدیای کوردی تا ئێستا هەژاری پێوە دیارە ، تەنانەت ڕادیۆ و تەلەفزیۆنەکانیش بە هۆی زۆری و بڕیانەوە – ژمارەیەکی کەمیان لێ بترازێ کە لە پەنجەی دەستێك تێناپەڕن- ئەو گوێگر و بینەرەیان نەماوە ، تیراژی میدیای نووسراویش لەچاو ژمارەی دانیشتووواندا ، هیچ وەختێك نەگەیشتووەتە ئاستی جێی باسان ، بڵاوکردنەوەش لەو لاوە بوەستێ، کە ئێمە وەکو کوردستان دەزگایەکی گشتگیری حکوومەتی یان کەرتی تایبەتمان نییە ، لە کاتی خۆیدا ڕۆژنامە و کتێب بڵاوکراوەی دی بگەیەنێتە خوێنەر.
کەناڵە ناوخۆییە لۆکاڵییەکانی ڕادیۆ و تەلەفزیۆنەکانیش زۆربەیان ئەوەیان لێ دەخوێنرێتەوە کە بە مەبەستی قازانج زیاتر دامەزرێنرابن ، بەو کەناڵانەوەیش کە بۆ منداڵان خراونەتەگەڕ(23)!.

دیارە پێشکەوتنی تەکنیکی، پێویستی بە تەکنیکار ، یا ئەوەی پێی دەگوترێ کادیری پڕۆفیشناڵ و ڕۆژنامەنووسی بەکار و هاوچەرخ هەیە ، لەم ڕووەشدا ئەگەرچی هەندێ لە دەزگاکان بایەخیان بەم لایەنە دابێ ، بەڵام بە شێوەیەکی گشتی ، دیسان ڕۆژنامەنووسانی دوێنێ بە تاو و کەرەستەی ئەوساوە مەیدانەکەیان گرتووە ، بەتایبەتیش زۆربەی ئەوانەی لە (میدیای نووسراو)دا کار دەکەن….
ئەم مەسەلەیەش، مەسەلەی پێگەیاندن و ڕێگا خۆش کردن بۆ گەنجانی جیددی و کارا و خاوەن خەون تاڕادەیەك لە قەدی خۆیدا ماوەتەوە و هەوڵێکی بەڕاستیم لەو لایەنەدا نەدیوەو نەبیستووە ، کە بە ڕای من کروکی هەست بەخۆکردن و پێشڕەوی لە ژیانی ڕۆژنامەنووسیدا ، وەکو ناویان بە (پیشەی ماندووبوون) بردووە ، بەو ئاراستەیە دەکرێ….

لێ ئەوەی دەبینرێ و بەرچاوە ڕۆژنامەنووسان نەیانتوانیوە سنوری ئەرك و ماف لێك جیابکەنەوە…. کارەکە وێرانتریش بوو دوای دەسبکاربوونی ئەوەی بە (میدیای سێبەر) ناسراوە بە شێوەیەك میدیای خستە دەرەوەی کەوانەی (ئازادی – بەرپرسیاریەتی) ئیتر هەر تیرە و

لە کەنداڵێ و هەر یەکە و بە ئاوازێ□ بۆ□ لەیلای خۆی و ناشیرین کردنی لەیلای خەڵکی دی لە ژێر سەردێری – ئەهلی و سەربەخۆ- و ئازادیدا کەوتنە خوێندن لەیەکدی و بۆ یەکدی !!
ڕاستە ڕەنگە هەندێ لەو میدیایانە هەوڵیان دابێ (تاڕادەیەك) هاوسەنگی ڕابگرن ، بەڵام خۆ ڕۆژنامەنووسی پڕۆفیشناڵ و میدیای سەربەخۆ (ئەگەر هەبێ) کاری هەر ئەوە نییە بەوە هاوسەنگی ڕابگرێ کە مادەم بیروڕای (ئەلف)ی وەرگرت و پاشان هی (بێ) بەو مانایە دەکەوێتەوە هاوسەنگی ڕاگرتووە !! بە پێچەوانەوە میدیای پڕۆفیشناڵ ، بەر لە هەموو شتێك دەخوازێ بیر لە پێدانی زانیاری بکاتەوە کە ڕێگای خوێنەر و بینەر و گوێگر ڕوون دەکاتەوە و دەبێتە بەشێك لە پێکەێنانی ڕای گشتی…

ڕۆژنامەنووسی پڕۆفیشناڵ ڕەچاوی پیشەییایەتی دەکا ، دەکرێ بەوە هەست بە بەرپرسیاریەتی بکا لە پیشەکەیدا ڕاستگۆبێ و دوور لە لێگرتنەوەی زانیاری لە خوێنەر و گوێگر و بینەر، یا هەڵبژاردنی هەواڵ و ڕیپۆرتاژ و ڕاپۆرتی دیکە بە شێوەیەکی بژارکراو (إنتقائی) و بایەخ نەدان بە زنجیرەی گرینگ و گرینگتر و گرینگترین ، لە هەڵبژاردن و بڵاوکردنەوەی هەواڵدا کە ڕۆڵی کۆڵەگەی ئەساسی دەبینێ، بەتایبەتی میدیای ڕۆژانە.
ئەمەی دەگوترێ لە قاوخی (خوانەخواستە) ئامۆژگاریدا نییە، بەقەد ئەوەی لە ئەزموونێکی ناقابیلەوە سەرچاوەی گرتووە.
هەر لێرەشەوە مۆڕکی ڕۆژنامەنووسی کارا و عاشق بە پیشەکەی، لەگەڵ ڕۆژنامەنووسانی ڕێبوار و بەڕیکەر لێك هەڵداوێردرێن ، بەتایبەتی لە کاتە هەستیارەکاندا کە هەڵسوکەوتەکان لە شەوانی بێداری و ئێشکگریی بۆ هەواڵێکی چەند دێری ، وەك ڕۆژی ڕووناك دەردەکەون .

ئاماژەیەك بۆ میدیای حزبی لە کوردستاندا

سەیرایەتی هەڵوەستە وەرگرتن لە هێنانەوەی باسی میدیای حزبی لەوەدایە وەك بڵێی بکەوینە بەرابەر دێوەزمەیەك ، لەکاتێکدا خودی ئەو میدیایەی خۆی بە (ئەهلی) یا (بێلایەن) ناساندووە لە بنەڕەتدا لە منداڵدانی ئەو میدیایەدا هاتووە کە سەردەمێکی دوور و درێژ سەنگ و قوڕسایی پێکەێنانی ڕای گشتی لە ئەستۆدا بووە ، مەبەستم ئەو سەردەمانەیە کە ململانێی سیاسی و قەومایەتی و تەنانەت چینایەتیش لە کۆڵی ئەو میدیایەدا بووە کە بە (میدیای حزبی)یەوە دەیناسین.
بۆ کورد ئەو میدیایەی هەیبووە بارەکە قوڕستریش بووە ، هەم لە

سەنگەری بەرەنگاری دەسەڵاتە سەرکوتکارەکان بووە ، هەمیش هۆیەك بووە لەڕاگرتنی باڵانسی زمان و کولتوورەکەی و گەشەی ئەدەبیاتی… ئەوی ڕاستیشە و دەخوازێ نەوەی نوێی لێ حاڵی بێ ، میدیای کوردی هەر لەدەسپێکەوە باوەکو لەسەر دەستی (ئەنتلێجستا)ی سیاسی کورد بوو بێ ، بەڵام لە پاشاندا لە ڕێگای حزبەکانەوە پێگەیشتووە.

ئەگەرچی ئەو پێگەیشتنەیش بە گوێرەی هەل و مەرجی زاتی و بابەتی لە سەردەمێکەوە بۆ سەردەمێکی دی جیاواز بووە ، بەوەی لەو نێوەندەدا ، لە لایەك بارودۆخی سیاسی و لە لایەکی دی پێشکەوتنی تەکنەلۆژی ڕەنگ و ڕووی میدیای حزبی کاڵ کردبێتەوە ، بەڵام هەرگیز بەو مانایە نەبووە ، ئێستاشی لەگەڵدا بێ لە هاوکێشەکاندا پەڕاوێز بوو بێ ، چونکە تا ئێستاش ڕۆڵ و کاریگەری خۆی لە دەست نەداوە بەهەند وەرنەگیرێ ، ئەمەش دیارە ئەوەی وەك ئەلتەرناتیف خۆی نمایش کردووە ، لە گەلێك ڕووەوە ، وێنەیەکی پڕۆفیشناڵی پیشەیی دوور لە دەمارگیری و بێمنەتی لە خاوەندارییەتی و سپۆنسەرایەتی پیشان بدا….

پێت سەیر نەبێ (ناڵێم هەمووی) بەڵام ئێستاش لەو لایەنانەوە میدیای حزبی ڕووبەدەرتر و زیاتر جێی متمانەیە ، هەرچی نەبێ خوێنەر و بینەر و گوێگر دەزانن کە ئەو ڕۆژنامە یا کەناڵی تەلەفزیۆنە یاخود ئەو ڕادیۆ و سایتە لە کوێوە هاتووە و بەچ ئاراستەیەکە ، ئینجا هی هەر حزبێك بێ ، هەرچەندە من بەخۆم وای دەبینم کە دەبووایە تا ئێستا ئەو میدیایەش واتە (میدیای حزبی) گەیشتبوایە ئەوەی ببێتە (میدیای پێکهاتە) ، مەبەستیشم ئەوەیە هەر کەناڵێك بۆ ئەوەی ناسنامەی ئاشکرای لەسەر بێ کە زمانحاڵی فڵانە حزبە یان فڵان لایەن ، لەخۆیدا لە ڕێگای بایەخدانی ڕۆژانەی بەو بیروبۆچوون و بڵاوکردنەوەی ئەو هەواڵ و ڕاپۆرت و بەدواداچوونانەوە بناسرابووایەوە ، دیارە کە لە میدیای حزبی کوردیدا ئەمە نەبووە بەڵکو لەو ململانێ سیاسیە سەقەت و کورتبینانەوە سەرچاوەی گرتووە بە نموونە ناسیونالیزم و چەپ و ڕاستڕەو وچەپی ناوەڕاست و دیموکرات و سوشیال دیموکرات سنورەکانیان تێکەڵ نەکرابن.

هەر لێرەشدا میدیای حزبی بەتایبەتیش دوای ڕاپەڕین بە چەند ساڵێك ، ئەو ڕەونەقەی جارانی نەما کە مینبەری داکۆکیکاری ئەو سیاسەتە ڕاگەیانراوانە بێ حزب بانگەشەی بۆ دەکرد ، کار گەیشتە ئەوەی تەنانەت لە ناو خودی حزبیش ئەوەندەی بایەخ بەو کەسایەتی یان ئەم دەدرێ بەوەی دی نادرێ کە زۆرجاران بەرپرسی لاپەڕە یا هەواڵ ڕەنگە بە مەبەست ئەمە بکا ، دەنا لە ڕووی پڕۆتۆکۆڵییەوە من وەکو ڕای

خۆم لاریم لەوەدا نییە لە میدیای حزبیدا دەنگ و باسی ئەندامانی ئەو حزبە بڵاوبکرێتەوە ، بە مەرجێك ئەوەی بڵاو دەکرێتەوە بهێنێ و هەواڵ بێ.
بێگومان میدیای حزبیش لە وڵاتێکەوە بۆ وڵاتێکی دی دەگۆڕێ ، بە پێی چەشنی سیستەمی سیاسی و ئاستی پێشکەوتنی کۆمەڵ و ڕوانینی ئەو حزبە بۆ فەلسەفەی گەشە و گۆڕانکاریەکان و شوێنی ئەو حزبە لە خاوەنداریەتی پرۆسەی سیاسیدا ، چونکە ئەگەر ئەو حزبە لە دەسەڵاتدا بێ میدیای جیاواز دەبێ لەگەڵ میدیای حزبێك ئۆپۆزیسیۆن بێ ، یاخود هەر بەدوایی لە دەرەوەی کۆی پرۆسەکەدا بێ ، بە نموونە لە هەندێك وڵاتدا دەشێ بە پێی قانوونە کارپێکراوەکانی ئەو وڵاتە حزب هەبێت بەهەر هۆیەك هەیە ، مۆڵەتی پێ نەدرێ ، لەو جۆرە حاڵەتانەدا میدیاکەیشی لە ڕووی ئاراستەکردنی ڕای گشتی و هونەری چاپکردن و جوغرافیای بڵاوبوونەوە و ئیمکانیاتی وادەی بڵاوکردنەوە و تیراژوە سنووردار بێ(24).

ئەگەر نموونەیشت ویست هەر ئەم حزبانەی خۆمان کە ئەمڕۆ لە کوردستاندا لە ناو پرۆسەی سیاسیدان ، لەکاتێکدا لە ژێر حوکمی حکوومەتە یەك بەدوای یەکەکانی عێراقدا، لەو کاتانەدا کە کارکردنی بە ئاشکرایان لێ قەدەغە بوو ، تاکە هۆی ڕۆژانەی پەیوەندی میدیاییان ڕادیۆ بوو، وەکی دی بڵاوکراوەکانیان هەندێ جار بە مانگ بەڵکو زیاتریش دوای دەرچوونی نەدەگەیشتە دەستی خەڵك ، دیارە ئەویش بە نهێنی.

بەڵام دیاردەیەك لە میدیای حزبیدا کە دەمێکە دەرکەوتووە ، بەتایبەتیش پاش (ڕاپەڕین) و دەرکەوتنی ئەوەی بە (میدیای ئەهلی) ناسراوە و کە لە ڕاستیشدا ئەو میدیایەش لە کوردستان جیاوازییەکی جەوهەری لەگەڵ میدیای حزبیدا نییە ، بەوەی میدیای حزبی بە ئاشکرا حزب سەرپەرشتی دەکا و خەرجیەکانی لە ئەستۆ دەگرێ ، ئەوەی خۆیشی بە میدیای ئەهلی ناساندووە، بە هەر شێوەیەك هەیە ڕاستەوخۆ یا ناڕاستەوخۆ لە ژێر ئاراستەی سپۆنسەرەکانیدایە و باوەڕ ناکەم هیچ یەکێك لەو کەناڵانە کە وتمان بە (ئەهلی) خۆیان ناساندووە بتوانن لە ڕێنمایی باروبووکەرەکانییان لا بدەن ، ئەوەندە هەیە هەندێ لەو کەناڵانە ، زیاتر بە هۆی نواندنی جۆرێك لە پیشەییایەتی لە کارکردندا و هەندێ جار بەرنامەی جیاواز کە پێشتر و (تاڕادەیەك) ئێستاش لە میدیای حزبیدا نییە ، توانیویانە سەرنجی بەرامبەر (خوێنەر، گوێگر، بینەر) بەلای خۆیاندا ڕابکێشن ، دەنا وای نابینم پیشەییایەتی هەر ئەوە بێ ، تەنێ چەند ڕایەکی جیا لە سەکۆیەك

کۆبکەیەوە ، ئەو دیاردەیەش وەك لە پێشدا وتمان بە گشتی لە میدیای حزبیشدا کەم تا کورت دەرکەوتووە ، بە بەراورد لەگەڵ ئەو میدیایەی لە پاڵیدان ، بە هەموو جۆرەکانییەوە ، هەنگاوی شایان و دیاری نەناوە ، لەڕووی تەکنیکیەوە بێ یاخود دابین کردنی ئاسۆیەکی کراوەتر کە شەقڵ و نیشانەی سەردەمی نوێی پێوە دیار بێ .

میدیای بێلایەن

مەبەست لە میدیای بێلایەن و لایەندار ، لێرەدا هەر ئەوەنییە میدیایەك سەر بە حزبێکی یا لایەنێکی دیاریکراو نەبوو بێلایەنە…
داخۆ لای ئێمە بێلایەنی چۆن خوێندراوەتەوە؟
وەکو ڕای خۆم کە لە زۆر جێی دیکەشدا گوتومە ، وای نابینم لە سەرانسەری جیهاندا کەناڵێکی میدیای بەو مانایەی هەندێ بەو سادەییە دەیبینن بێلایەن هەبێ ؛ هەر کەناڵێکی میدیایی دەگری لە (لایەن)ێکەوە باروبوو یا بە ئیستیلاحی ئێستا سەپۆرت یا سپۆنسەر دەکرێ ، بە هەر و بۆ هەر مەبەستێك بێ ، ئینجا ئەو (لایەن)ـە حزبێك یا کۆمپانیایەکی بازرگانی (گەورە یا بچووك) یا سەرمایەدارێك یا هەندێ جار ئابووری یاخود دەوڵەتێك یا دەزگایەکی دیاریکراو لە دەوڵەتێکی دیاریکراو (ناوخۆ یا دەرەوە) یان گرووپێك ، یان ڕەنگە دەزگایەکی هەواڵگری یا کەسایەتیەکی ناسراو و ناوداری دیاریکراو یان هەر خودی دەوڵەت بە بیانووی بەرژەوەندی گشتی و….تاد.

بەم جۆرەش بێت مومکین نییە میدیا ، (هەر کەناڵێکی میدیا) بتوانێت لەو هێڵە لابدات کە لە لایەن سپۆنسەرەکەیەوە بۆی دیاری دەکرێ .
ڕاستە هەندێ لە میدیاکانی دونیا لە ڕووی کارکردن و پیشەییایەتی و بابەتایەتی و هەڵسوکەوتیان لەگەڵ ڕووداوەکاندا لە پێش هەندەکەی دی دایە ، ئەمەش زیاتر پەیوەستە بە ئاستی پێشکەوتوویی ئەو کۆمەڵگەیەی پەیامەکەی ئاراستە دەکرێ…
وەرە بە نموونە کەناڵێکی ئاسمانی وەك CNN وەرگرە، ئەو کەناڵە بەحساب (سەربەخۆ)یە و خاوەنی خۆی هەیە، بەڵام دیسان بە بیانووی بەرژەوەندی ئاسایشی نەتەوەیی تەنانەت لە وڵاتێکی وەك ئەمریکایش ، ڕێگەی نەدرا وەك خۆیان دەیانویست ڕووداوەکانی 11 سێپتێمبەر بڵاوبکاتەوە، بە تایبەتی لە پێشان دانی قوربانییەکاندا ، ئەمەش لەخۆیدا ئاستەنگێکی دی لا بەلایە لەو ڕێگایەی (سەربەخۆیی) و (بێلایەنی) و ئیدیعای لەو بابەتەی پێ دەسەلمێنرێ.

یان کەناڵێکی وەك (الجزیرە) کە ماوەیەکی زۆر بینەرگەلێکی

لەڕادەبەدەری بۆ خۆی ڕاکێشابوو بەڵام لای وردبین و شارەزایان هەر زوو دەرکەوت ، کەناڵێکی لایەنداری ئاراستەکراوە و هەرچی بڵاوی دەکاتەوە بە ڕێشینە و نەخشە بۆ داڕێژراوە ، هەرچی دەیخاتەڕوو ڕاستە ڕەنگە بۆ ماوەیەك تینوویەتی بینەرانی شکاندبێ ، بەڵام ڕۆژێ نەماندی بەقەد تاڵە موویەك بە نەرێنی باسی باروبووکەرانی بکا کە دەوڵەتی قەتەرە ، لەکاتێکدا هەردەم سەری شاشە و بنی شاشەیان ئۆممەتی عارەبی و دژی ئیسرائیل بووە ، ڕۆژێ نەماندی باسی پەیوەندی دۆستانەی قەتەر و ئیسرائیل بکا ، یا باسی ئەو بنکە سەربازییە گەورەیەی ئەمریکا لە (قەتەر) بکا کە ئەوان لە (الجزیرە)دا بە ئیمپڕیالیزم دەیناسێنن ، یا هەواڵێك بڵاوبکاتەوە ، وا کەوتبێتەوە دژ بە قەتەر بوو بێت ، بێگومان ناتوانێ ، بە هۆیەکی زۆر سادە ، ئەویش چونکە کەناڵەکە دامەزراوی ئەو وڵاتەیە و بەشێکە لە ئاراستەکراوێکی نەخشە بۆ کێشراوی ڕای گشتی باوەکو لە هەندێ لە بەرنامەکانیشدا بە کێکردنەوەی دژەکان (کە زۆربەی جارانیش بەتەکبیر بووە) ئیدیعای بێلایەنی و بابەتایەتی کردبێ(25).

تەنانەت خودی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا ، پاش شەڕی کەنداو چەندان کەناڵی ئاراستەکراوی ڕاگەیاندنی تایبەتی بۆ هەمان مەبەست دامەزراند ، وەکو چۆن دوای جەنگی جیهانیش هەمان شتی کردبوو ، ئەو دەمەی میدیایەکی بەتایبەت ئاراستەکراوی ڕووەو ئەورووپای ئەوسا وەگەڕخستبوو.

نموونەی دیکەش زۆرن ، بینەر و خوێنەرو گوێگری وردبین هەر زوو دەزانێ فڵانە کەناڵی TV یا ڕۆژنامە یاخود ڕادیۆ یا سایتی ئەنتەرنێت بۆ کێ و بۆچی و بە چ مەبەستێك کار دەکەن ، چوون بە ئاشکرا ئەوەی تێدا دەبینینەوە کە چۆن هەواڵ و ڕیپۆرتاژ و ڕاپۆرتە هەواڵەکانیان هەڵدەبژێرن و بە چ ئاراستە و لە چ وەخت و بە چ مەبەستێك بڵاویان دەکەنەوە.

بەم شێوەیە هەر کەناڵێکی میدیایی ئەو سیاسەتە پەیڕەو دەکا لە (لایەن) ئەو لایەنەوە بۆی کێشراوە باربووی دەکا و خەرجیەکانی لە ئەستۆ دەگرێ و سپۆنسەر بۆ بەرنامەکانی و ڕێکلامی پێویستی بۆ پەیدا دەکا و ڕێگای دەستخستنی هەواڵی لە کاتێکی پێوانەییدا بۆ ئاسان دەکا یان هەندێ جار هەر خۆی دەبێتە سەرچاوەی هەندێ لە هەواڵەکانی ، بەتایبەتی ئەو هەواڵانەی دەستخستنیان ئاسان نییە ، نەمازە لە وڵاتانی دواکەوتوودا ، کە قانوون دەورێکی لەو چەشنەی تێدا ناگێڕێ .

ئەمەش وەکو (ئاوت لاین) لە هەموو جیهاندا وایە ، لەگەڵ تێبینی

ئەوەی لە پێشدا ئاماژەمان پێدا ، بە پێی ئاستی فەرهەنگیی کۆمەڵ و هەروەها ئاستی بەرپرسیاریەتی ئەو ڕۆژنامەنووسانەی کاری تێدا دەکەن و عاقڵ پێ شکانی خودی سپۆنسەرەکان لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکی دی و لە وڵاتێکەوە بۆ ئەوی دی بە گوێرەی سیستەمی فەرمانڕەوایی ئەو وڵاتەوە دەگۆڕێ ، دەنا لە شێوە گشتیەکەیدا خاڵی هاوبەش لە ڕووی ئاراستەکردن و تەیارکردنی ڕای گشتی ، میدیای هەموو جیهان بە هەمان ڕەوتدا دەڕوا ، هەموویان سنووری تایبەت بە خۆیان هەیە ، هەموویان کە هەواڵ و ڕیپۆرتاژ بڵاودەکەنەوە بەو ڕێڕەوەیدا بڵاوی دەکەنەوە لە بەرژەوەندی باروبووکەردا دەبێ ، ئینجا تا چەند لە ڕاستی و بابەتیەتیەوە نزیکە وا پێ ناچێ بە گرفت خوێندرابێتەوە ، لەو ڕاستەڕا ئیتر میدیای حزبیش ئاراستەیەکی دیکەی وەرگرت ، ئیتر وای لێ هات هەر لایەنێك لە فەلەکی خۆیدا بخولێتەوە ، گەیشتە ئەوەی تەخوین کردن و یەکتر شکاندن بوو بە سیمای میدیای کوردی ئەوان ڕۆژان…

تا ئێرە و تا دوای وەستانی شەڕیش ، ماوەیەکی زۆر میدیا هەر ئەوە بوو حزبەکان بەڕێوەیان دەبرد ، پاشان دوای ماوەیەك ڕۆژنامەی (هاوڵاتی) وەك ڕۆژنامەیەکی (سەربەخۆ) و دوا بەدوای ئەویش چەند ڕۆژنامەیەکی دیکە و چەند کەناڵێکی ناوخۆیی خۆیان (بە ئیستیلاحی خۆیان) بە (ئەهلی) ناساند کە ئێستاش تێنەگەیشتم مەبەستیان لە (ئەهلی)دا چییە ، وەك لەپێشدا ئاماژەم پێداوە ، ئەگەر مەبەستیان (جەماوەر) یان (خەڵك)ـە، میدیای حزبیش (ئەهالی) و (جەماوەر) و (خەڵك)ی خۆیانیان هەبووە و هەیە ، خۆ ئەگەر مەبەستیان ئەوەیە (سەربەخۆ)ن ، لەسەر ئەو (خۆ)یە پرسیار دێتە پێشەوە ، داخۆ ئەو (خۆ)یە لە ڕووی ئیشکالیەتی زمانەوە چی دەگەیەنێ؟ ئەو (خۆ)یە کێیە؟ کەس نێرکە کاردی نییە لەخۆوە هەڵتۆقێ ، هەڵسوڕاندنی کەناڵێکی میدیایش تێچوو و کادر و خەرجی دەوێ…. لەو باوەڕەشدانیم بەتایبەتی بۆ ئەوان ڕۆژان وەبەرهێنەرێکی وامان هەبووبێ عاقڵی بەوە شکابێ ، یاخود دڵی هاتبێ سەرمایەی خۆی لە پرۆژەی میدیادا بخاتە مەترسییەوە ، دیسان خەیاڵ لەوە زیاتر ناڕوا حزبەکان بووبن بە شێوەیەك لە شێوەکان پشتگیری ئەو کەناڵانەیان کردبێ بەکەش و هەوایەکی واڵاتر لەوەی لە میدیای حزبیدا پەیڕەو دەکرا… ئاکام کەناڵ لەبەرابەر کەناڵ تا ئەوەی لە (ئەهلی) و (بێلایەن)ـەوە میدیایەك پەیدا بوو بە (میدیای سێبەر) ناسرا ، ئەمەش پێم وا نییە لە واقیعی ئەو میدیایە بە دوور بوو بێ.

مەسەلەکە لەوەش پەڕییەوە و وای لێ هات خوێنەر و گوێگر و بینەری

ئاسایيش دەرك بەوە بكات فڵانە ڕۆژنامە یا گۆڤار یا ڕادیۆ یا كەناڵی تەلەفزیۆن لە چ لایەكەوە پاڵپشتی دەكرێ، تەنانەت پەیداكردنی ڕیكلام و سپۆنسەریش بۆ بەرنامەكانیان هەر بە هەوڵ و كۆششی ئەوانەوە بووە كە لە ئەساسدا باروبووی كەناڵەكە دەكەن…

لێرەدا جارێكی دی دەخوازم ئەوە وەبیر بێنینەوە ئەستەمە لە سەرانسەری جیهاندا كەناڵێكی میدیایی هەبێ بە مانای وشە (بێلایەن) ، من بەخۆم بێلایەنی بەخەون دەبینم، خەونێكی خۆشە ، ڕەنگە ڕۆژنامەنووس هەبن خۆزگەی بۆ بخوازن ، بەڵام خەونە ، واقیعی حاڵ شتێكی دیكەیە، بەڵێ ڕاستە لە ئاكامی پێشكەوتنی تەكنەلۆژیا و ئەوەی لەبازنەی ماس میدیا و سایتە ئەلكترۆنییەكان و پێگەیشتنی بەرەیەك ڕۆژنامەنووس میدیای كوردی بردە بوارێكی دی، بەڵام نیشانە بەو سیما و ئادگارانەی باسمان كردن وای نابینم هیچ لەو كەناڵانەی ئەمڕۆیش لە كارن، بەتایبەتی ئەوانەی خۆیان بە (ئەهلی) و (سەربەخۆ) و (بێلایەن) ناساندووە وابن…

لێرەش سایلی هەموو دونیا كەناڵی میدیا یان حزبێك یا سەرمایەدارێك، كۆمپانیایەك، دەزگایەكی دەوڵەتی یاخود لایەنێكی هەواڵگری یا هەندێ جار ڕەنگە بازرگانێكی عادەتی باروبووی دەكا، ئێ خۆ ماقووڵیش نییە هەریەك لەو لایەنانە پووڵ و پارەی خۆیان لە (هیچ)دا خەرج بكەن، ئەگەر پێشت وا بێ بۆ خزمەتی فەرهەنگ و میدیای كوردیە ، ڕەنگە دەوڵەت وەك بەرپرسیاریەتی ئەوەی لەسەر بێ و لێشی بوەشێتەوە كە ئەویش دووجار بەلای خۆیدا دەشكێتەوە ، دەنا لایەنەكانی دی ئەگەر خێرێكی لێ نەبینن ئاسان نییە خاوەندارییەتی بكەن ، تەنانەت ئەمە وەك دەبینین باڵی بۆ میدیای كولتووری و وەرزشیش كێشاوە…

بەڵام لێرەدا ناشبێ ئەوە نادیدە بگیرێ ، هەموو ئەو كەناڵانە ، حزبیەكانی لێ بترازێ كە بە ڕاشكاوی خۆیان ساغ كردووەتەوە ، دەڵێم هەموو ئەو كەناڵانە، بەو ستایلەیان كە تاڕادەیەك جۆرێك لە پیشەییایەتی و بابەتایەتی و خێرای لە گەیاندن لە هەندێ لە كارەكانییان هەوڵ دەدەن پەیڕەوی بكەن ، لێ لەو سەرەوە لە بیریان دەچێتەوە كە لە توانایاندا نییە ئەو سنوور و كەوشەنانە ببەزێنن بۆیان دیاری كراوە ، مەگەر لە هەندێ وتار و ڕیپۆرتاژی ئاسایدا ، سەرەڕای ئەوەش ئەو چەشنە كەناڵانە (كە دەڵێم كەناڵ مەبەستم لەهەموو جۆرەكانییەتی) زۆرجار لە ڕێی بڵاوكردنەوەی هەندێ بابەتی وروژێنەرەوە خوێنەر و گوێگر و بینەر بۆ خۆیان پەیدا دەكەن، یاخود بە هۆی هەندێ هەواڵی تایبەتیەوە كە لە بنەڕەتدا بە كاریگەریی و

هەوڵ و پەیوەندیەکانی باروبووکارەوە دەستیان دەکەوێ بە مەبەست و بۆ مەبەستێکی دیاریکراو.
ڕەنگە بیرکردنەوەی هەندێ ڕۆژنامەنووس لە ئەساسدا بەو ئاراستەیە نەبووبێ کە کار لە کەناڵێکی لەو جۆرە دەکا ، بەڵام دواجار کە ڕێچکەی خۆی وەردەگرێ ، بێ ئاگا، یان ئاگادار یا لە ناچاری بەو ڕەنگە دەشکێتەوە.
بێگومان سەرهەڵدانی ئەوەی پێی دەگوترێ (میدیای سێبەر) کە هەمیشە خۆی بەسەربەخۆ و بێلایەن دەناسێنێ زادەی ئەو کاودانەیە بینیمان ، چۆن وەك (چەندایەتی) لە کوردستاندا بڵاوبووەوە و گەیشتە ئەوەی ببێ بە سەرچاوەی بژێوی زۆر کەس کە لەوانەیە هەندێکیان ئەزموونێکی وایشیان لەکاری میدیایدا نەبێ .!!

ماویەتی ....

ئاماژە و پەراوێز

---

23 – میدیای کوردی پاش ڕاپەڕین، چەند هەنگاوێکی جێی سەرنجی هاوێشت، دەکرێ بەهەردوو ڕووی ئەرێنی و نەرێنیەوە بیانبینین، لە پێشەوەیان وەگەڕکەوتنی چەند کەناڵێکی ئاسمانی ، لەوانیش چەند کەناڵێکی تایبەت بە منداڵان. هەروەها چەند سایتێکی ئەلکترۆنی دوای بڵاو بوونەوەی تۆڕەکانی ئەنتەرنێت و مۆبایل و پێشکەوتنە تەکنیکیەکانی دیکەی بواری گەیاندن ، یا ئەوەی بە ئیستیلاح پێی دەگوترێ (کۆمەنیکەیشن) کە ماس میدیاشی لەدوایدا لێ کەوتەوە و بەوەش میدیا مەودایەکی دی وەرگرت کە لە هەشتاکاندا و تا نزیکەی دوادواکانی نەوەدەکانی سەتەی ڕابردوو خەون بوو.
24 – لێرەدا مەبەست زیاتر لە میدیای نووسراوە ، چونکە دوای ئەو بەرەو پێشچوونە تەکنیکیەی گەیاندن و پەیدابوونی سایت و تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان نەك هەر حزبی ڕێگە پێنەدراو، بەڵکو تاك بەتاکی کۆمەڵیش دەتوانن بەشێوەیەك لەشێوەکان ڕای گشتی ئاراستە بکەن و لەهەر کوێی گۆی زەوی بن، ئەمەشمان لەزۆر شوێنی دونیادا بەخۆمان بینی بەتایبەتی لەوڵاتانەی بە (بەهاری عەرەبی) ناسران، کە ماس میدیا ڕۆڵێکی کاریگەری لەئاراستەکردنی خۆپیشاندەراندا گێڕا .
25 – بە نموونە بەرنامەی (الاتجاه المعاکس) کە ماوەیەکی زۆر خەڵکێکی زۆری سەرقاڵ کردبوو.